

Leczenie udaru mózgu

**zalecenia opracowane
przez ekspertów PTN**

dr n.med. Michał Karliński

II Klinika Neurologiczna
Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa

Agenda

- Struktura i kontekst wytycznych dot. udaru mózgu
- Ewolucja wytycznych w odniesieniu do wybranych elementów
- Wytyczne 2018
  - Metodyka
  - Wybrane nowości

Wytyczne SChN PTN dot. udaru mózgu

poruszane zagadnienia

- Organizacja opieki szpitalnej
- Postępowanie w ostrej fazie udaru mózgu
  - Ogólne zasady postępowania
  - Postępowanie przedszpitalne
  - Diagnostyka
  - Leczenie
- Profilaktyka wtórna
- Rehabilitacja

Wytyczne SChN PTN dot. udaru mózgu

wartości brane po uwagę

- **Konsensus środowiska ekspertów**
- **Perspektywa pacjenta**
  - Bezpieczeństwo i skuteczność
- **Perspektywa lekarza**
  - Przejrzystość
  - Bezpieczeństwo prawne
  - Pozostawienie pola do decyzji w indywidualnych przypadkach
- **Perspektywa szpitala i perspektywa płatnika**
  - Dostosowanie do warunków polskich
  - Racjonalność ekonomiczna

Ostry udar niedokrwienny mózgu: 1999

raport zespołu ekspertów NPPiLUM

- **Autorzy:** 11
- **Liczba stron:** 48
- **Źródło:** *Neurol Neurochir Pol* 1999; 33, supl. 4: 13-60.
- Udar mózgu jest trzecią co do częstości przyczyną śmierci i główną przyczyną trwałego kalectwa i braku samodzielności u osób dorosłych
- Każdy chory z podejrzeniem udaru mózgu powinien być jak najszybciej zdiagnozowany w warunkach szpitalnych
- Rozpoznanie udaru, niezależnie od nasilenia jego objawów, jest wskazaniem do hospitalizacji w specjalnie do tego celu przeznaczonym oddziale/pododdziale

Ostry udar niedokrwienny mózgu: 1999

raport zespołu ekspertów NPPiLUM

- Zadaniem lekarza lub odpowiednio przygotowanego sanitariusza (ratownika) pogotowia jest m.in.
  - **Zawiadomienie szpitala** o transporcie chorego z podejrzeniem udaru mózgu
  - **Szybki i bezpieczny transport** chorego do szpitala
- **Możliwości terapeutyczne**
  - Ponieważ skuteczność aspiryny jest niezadowalająca, a **szersze stosowanie rt-PA jest praktycznie niemożliwe**, istnieje nadal konieczność prowadzenia badań klinicznych nad nowymi lekami, nawet z zastosowaniem placebo
  - Piracetam może być stosowany w leczeniu ostrego udaru niedokrwiennego mózgu, szczególnie u osób z afazją

Postępowanie w udarze mózgu: 2008

wytyczne grup ekspertów POLKARD

- **Autorzy:** 25
- **Liczba stron:** 88
- **Źródło:** *Neurol Neurochir Pol* 2008; 42, supl. 3: S201-288.
- **Przemijający napad niedokrwienny należy traktować jako stan wymagający postępowania takiego samego jak ostry udar mózgu**
- **Wszystkie osoby dorosłe w Polsce** powinny umieć rozpoznać objawy udaru natychmiast zwracać się do PR w przypadku ich wystąpienia
- **Wszystkie działania** zmierzające do zapobiegania i leczenia oraz rehabilitacji udaru mózgu **powinny być zintegrowane** w ramach szczegółowo zaplanowanego systemu pomocy i opieki medycznej w udarze mózgu, **przynajmniej na poziomie lokalnym i regionalnym**

Postępowanie w udarze mózgu: 2008

wytyczne grup ekspertów POLKARD

- **Celowe jest tworzenie** dwóch typów oddziałów/pododdziałów udarowych: **podstawowych i referencyjnych**
- Służby ratownicze powinny **niezwłocznie przewieźć chorego do najbliższego szpitala, który w swojej strukturze ma specjalistyczny oddział udarowy lub jest w stanie udzielić zorganizowanej pomocy choremu z udarem**
- **Możliwości terapeutyczne**
  - ASA 100-300 mg
  - rtPA $\leq 3,0$ godz.
  - Mechaniczne udrażnianie dużych tętnic wewnątrzczaszkowych przy użyciu systemu MERCI tylko w szczególnych sytuacjach

Postępowanie w udarze mózgu: 2012

wytyczne grup ekspertów SChN PTN

- **Autorzy:** 26
- **Liczba stron:** 116
- **Źródło:** *Neurol Neurochir Pol* 2012; 46, supl. 1: S1-116.
- **Celowe jest tworzenie** dwóch typów oddziałów/pododdziałów udarowych: podstawowych i referencyjnych (wysokospecjalistycznych) lub **centrów interwencyjnego leczenia udaru mózgu**
- **Potrzeba certyfikacji** przez krajowe lub międzynarodowe instytucje, aby zagwarantować stosowanie zaleceń opartych na dowodach naukowych
- **Pododdział udarowy powinien móc leczyć trombolitycznie 24/7**

Postępowanie w udarze mózgu: 2012

wytyczne grup ekspertów SChN PTN

- Osoby z podejrzeniem udaru mózgu powinny być transportowane
  - Bez opóźnienia
  - Do najbliższego szpitala z oddziałem/pododdziałem udarowym, w którym jest prowadzone wczesne specyficzne leczenie
  - Z pominięciem granic administracyjnych
  - Po uprzednim powiadomieniu SOR/izby przyjęć lub oddziału udarowego
  - Rozważyć transport śmigłowcem
- Możliwości terapeutyczne
  - ASA 100-300 mg
  - rtPA $\leq 4,5$ godz.
  - Mechaniczne udrażnianie dużych tętnic wewnątrzczaszkowych przy użyciu systemu MERCI, Penumbra, Solitaire tylko w szczególnych sytuacjach

Postępowanie w udarze mózgu: 2013

aktualizacja wytycznych grup ekspertów SChN PTN

- **Główni autorzy:** 2
- **Liczba stron:** 7
- **Źródło:** *Neurol Neurochir Pol* 2013; 47: 303-9.

- Dokument wyłącznie odnoszący się do rtPA
  - Dalsze rozszerzenie wskazań / zawężenie przeciwwskazań
  - **Nacisk na możliwie jak najszybsze rozpoczęcie leczenia**

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

wytyczne grup ekspertów SChN PTN

- **Autorzy:** 33
- **Liczba stron:** ?
- **Źródło:** *Neurol Neurochir Pol 2018;*

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

źródła aktualnej wiedzy opartej o wyniki badań

- Wytyczne i stanowiska towarzystw naukowych
  - Ringelstein i wsp. *Stroke* 2013
  - Steiner i wsp. *Cerebrovasc Dis* 2013
  - Jauch E i wsp. *Stroke* 2013
  - Steiner i wsp. *Int J Stroke* 2014
  - Casaubon L i wsp. *Int J Stroke* 2015
  - Powers i wsp. *Stroke* 2015
  - Demaerschalk B i wsp. *Stroke* 2016
  - Kirchhof P i wsp. *Kardiol Pol* 2016
  - Fiehler J i wsp. *Int J Stroke* 2016
  - Diener H i wsp. *Int J Stroke* 2017
  - Ahmed N i wsp. *Eur Stroke J* 2017
  - Dong W i wsp. *Stroke Vasc Neurol* 2017
  - Kobayashi A i wsp. *Eur J Neurol* 2017
  - Adams H i wsp. *Stroke* 2018

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

źródła aktualnej wiedzy opartej o wyniki badań

- Metaanalizy i przeglądy systematyczne
- Indywidualne badania kliniczne z randomizacją
- Indywidualne badania obserwacyjne
- Charakterystyki produktów leczniczych (PL i USA)

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

metodologia

JAKOŚĆ DOWODU	DEFINICJA	PRZYKŁADY
WYSOKA	Uznajemy, że oceniony w badaniach efekt interwencji jest bliski rzeczywistemu	RCT bez poważnych ograniczeń Dobrze zaplanowane badania obserwacyjne z bardzo dużymi efektami lub innymi czynnikami podnoszącymi wiarygodności
ŚREDNIA	Średnie przekonanie, co do prawdziwości uzyskanego efektu <i>(prawdopodobnie jest bliski rzeczywistemu, lecz istnieje możliwość, że się znacznie różni)</i>	RCT z poważnymi ograniczeniami Dobrze zaplanowane badania obserwacyjne z dużymi efektami
NISKA	Ograniczone przekonanie co do prawdziwości uzyskanego efektu. <i>(może się znacznie różnić od rzeczywistego)</i>	RCT z bardzo poważnymi ograniczeniami Badania obserwacyjne umiarkowanej jakości lub bez poważnych ograniczeń
BARDZO NISKA	Nie można mieć przekonania co do prawdziwości uzyskanego efektu.	RCT z bardzo poważnymi ograniczeniami i niejednorodnymi wynikami Badania obserwacyjne z poważnymi ograniczeniami (np. serie lub opisy przypadków)

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

metodologia

POZIOM ZALECENIA	DEFINICJA
SILNY NA KORZYŚĆ INTERWENCJI	Korzyści z interwencji przewyższają niekorzystny efekt
SŁABY NA KORZYŚĆ INTERWENCJI	Korzyści z interwencji prawdopodobnie przewyższają niekorzystny efekt, lecz istnieje co do tego znacząca niepewność
SŁABY PRZECIWKO INTERWENCJI	Niekorzystne efekty interwencji prawdopodobnie przewyższają korzyści, lecz istnieje co do tego znacząca niepewność
SILNY PRZECIWKO INTERWENCJI	Niekorzystne efekty interwencji przewyższają korzyści

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

główne nowości

- We wczesnej fazie udaru mózgu konieczne jest współdziałania służb medycznych w ramach tzw. „łańcucha przeżycia”
- Najlepszą jakość opieki nad chorym z udarem mózgu zapewnia system opieki koordynowanej nad pacjentem z udarem mózgu
- Należy stworzyć regionalne systemy opieki nad pacjentami z udarem, które powinny składać się z podstawowych oddziałów/pododdziałów udarowych współpracujących z Ośrodkiem Kompleksowego Leczenia Udaru Mózgu (OKLUM) z Centrum Interwencyjnego Leczenia Udarów Mózgu (CILUM) wykonujących całodobowo zabiegi wewnątrznaczyniowe oraz szeroką diagnostykę udaru mózgu, do których w razie potrzeby można zorganizować szybki transport z uwzględnieniem informatycznych sieci telemedycznych

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

główne nowości

- Kontrola jakości
  - Szpitale prowadzące leczenie ostrej fazy udarów mózgu powinny być poddawane **obowiązkowej cyklicznej certyfikacji** wg kryteriów medycznych i logistycznych opracowanych przez zespół powołany przez Konsultanta Krajowego ds. Neurologii
  - Certyfikacja powinna być powiązana z systemem publicznego finansowania
- Uszczegółowione postępowanie przedszpitalne
  - **Nacisk na skrócenie czasu od wezwania do przyjazdu do SOR/IP**
  - Określenie minimalnego zakresu informacji, które powinny zostać przekazane ZRM (czas zachorowania, skala FAST, przyjmowane leki, numer tel. rodziny)
  - **Prenotyfikacja zespołu udarowego**
  - **Szkolenie CPR i ZRM**
  - Zaleca się użycie telemedycyny, szczególnie w kontekście embolektomii

Postępowanie w udarze mózgu: 2018

główne nowości

- Tromboliza
  - Rozpoczęcie leczenia przed uzyskaniem wyników badań innych niż glikemia
  - Czas DTN powinien wynieść <60 min, optymalnie <30 min
- Trombektomia
  - Trombektomia mechaniczna z zastosowaniem systemów II generacji (stentrievery) wraz z najlepszym możliwym leczeniem farmakologicznym (włączając trombolizę) jest skuteczniejsza niż samo najlepsze możliwe leczenie farmakologiczne (w tym tromboliza) w udrażnianiu dużych tętnic i odzyskiwaniu samodzielności po udarze
  - Wiek i ciężkość deficytu nie mają kluczowego znaczenia
  - Trombektomia powinna być poprzedzona rozpoczęciem wlewu rtPA
  - W wybranych przypadkach obrazowanie pozwala przekroczyć 6 godz. okno terapeutyczne, ale im szybciej tym lepiej

Ale przecież Polska to nie Finlandia ....(?)

nie można już ani więcej ani szybciej

